

Báger Gusztáv

A természetes személyek adósságrendezési eljárásának hazai bevezetése

ÖSSZEFOGLALÓ: A túlzott eladósodás a háztartások milliói számára teszi szükségessé a rehabilitáció támogatását. Magyarország – elsősorban az európai országok tapasztalatainak felhasználásával – ebben az évben vezette be a magáncsőd jogintézményét. A cikk kiindulópontja az európai modell és az USA-beli gyakorlat szemléletének összehasonlítása, az előbbit inkább a hitelezőre, az utóbbit pedig az adósra való orientáltság jellemzi. Ennek alapján a cikk nemzetközi tükörben bemutatja az új magyar magáncsőd-törvény céljait, köztük az adós számára az „új kezdet” fontosságát, a bíróságon kívüli és a bírósági eljárás legfőbb jellemző vonásait. Kiemeli, hogy Magyarországon is az adós köteles először bíróságon kívüli, majd bírósági adósságrendezési eljárást – konzultációk révén elérendő egyezséget – kezdeményezni. Az eljárás végén fennmaradó adósság alóli mentesítéshez is – az európai jellemző gyakorlathoz hasonlóan – 5 év szükséges. Mivel az új törvény alkalmazását első lépésként a fizetőképtelen lakásjelzálog-hittel rendelkező adósok kezdeményezhetik, ezért várható, hogy az kedvező szociális és makrogazdasági hatásokkal jár.

KULCSSZAVAK: fogyasztói fizetőképtelenség, adósságrendezés, adósságrendezés Európában és az USA-ban

JEL-KÓD: D18, D19, G33

Az Országgyűlés 2012. április 3-án felkérte a kormányt, hogy vizsgálja meg a természetes személyek adósságrendezésével kapcsolatos eljárás szabályainak, vagyis a magáncsőd jogintézményének bevezetését. Az adósság rendezése – törvény alapján – komplex módon tudná segíteni mind a devizahittel rendelkező adósok, mind a más módon adósságot felhalmozó, fizetőképtelen emberek problémáit.¹ Ennek eredményeként az Országgyűlés elfogadta a természetes személyek adósságrendezéséről szóló 2015. évi CV. törvényt (a továbbiakban: Are.), és így felzárkóztunk azon országok köréhez, amelyek bevezették a magáncsőd jogintézményét.

A tanulmány célja a magyar eljárás főbb jellemző vonásainak bemutatása nemzetközi

tükörben: az európai országok és az Amerikai Egyesült Államok tapasztalatai alapján. A jogintézmény fejlődésének rövid vázolója után először az eljárás két példaként szolgáló modelljét, az USA-belit és az európaiat hasonlítjuk össze, majd az új magyar jogintézmény jellemző vonásainak ismertetése során bemutatjuk az európai modell országonkénti változatosságát is. Végül a cikk szemlélteti, hogy a természetes személyek adósságrendezési eljárását Magyarországon hogyan alkalmazzák.

A MAGÁNCSÖD JOGINTÉZMÉNYÉNEK FEJLŐDÉSE ÉS TERJEDÉSE

A jogintézmény megjelenése előtt hazánkban a végrehajtási eljárások során az általánostól

Levelezési e-cím: bagerg@gmail.com

eltérő speciális eljárás alkalmazására a természetes személyek vonatkozásában nem nyílt lehetőség, ami jelentős szociális feszültséget okozott, hiszen eltérő szempontok mérlegelését igényli egy vállalkozás székhelyére és egy család lakóhelyére irányuló végrehajtási eljárás. Indokolt ugyanakkor kitérni arra, hogy a magáncsőd jogintézményének bevezetése előtt az egyes végrehajtási eljárások során a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényt kellett alkalmazni. E törvény megalkotásának célja a miniszteri indokolás szerint az volt, hogy a gazdasági életben részt vevő gazdálkodó szervezetek és személyek a kötelezettségeik teljesítésére kényszerrel is kötelezhetőek legyenek.

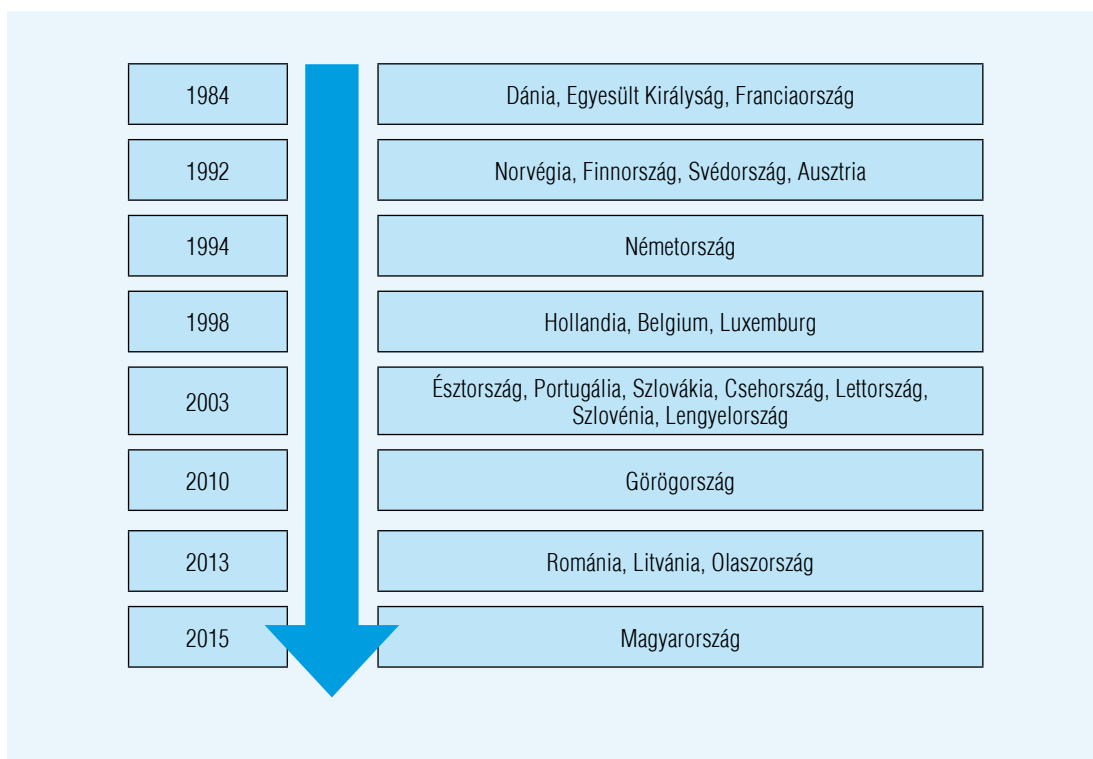
A kötelezettségek teljesítésének elmaradása a fejlett országokban a fogyasztói hitelek széleskörű elérhetősége – a hitelpiac dereguláci-

ója – eredményeként már a fogyasztók, sőt az egész társadalom számára megoldandó problémaként jelent meg (Joslin, 1964–1965). E szemlélet volt az alapja annak, hogy Franciaország az elsők között vezette be a magáncsőd intézményét a fogyasztók számára (Anderson et al, ed., 2011). Az intézmény európai terjedéséről az 1. ábra tájékoztat.

A magáncsőd jogintézményének fejlődése számára – többek között – kedvező környezetet teremtett az a körülmény, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága egy 2004. évi döntésében megállapította, hogy a magáncsőd nem sérti a hitelezők tulajdonhoz való jogát. Ez a jogintézmény a szociális ellátórendszer mellett tölt be fontos kiegészítő szerepet, amely során az általános végrehajtási eljáráshoz képest szociális szempontok figyelembevételére is lehetőséget ad.

1. ábra

TERMÉSZETES SZEMÉLYEK ADÓSSÁGRENDZÉSI SZABÁLYOZÁSÁNAK HATÁLYBA LÉPÉSE EURÓPÁBAN

A fejlett országokban alkalmazott adósságrendezések tapasztalatai alapján megállapíthatjuk, hogy az ilyen eljárások megindítását döntő mértékben nem a felelőtlen egyéni vagy családi túlköltekezés, hanem a változásoként jelentkező pénzügyi nehézségek (krízishelyzetek) teszik szükségessé. Széles, társadalmi értelemben a tömeges adósságrendezés gazdasági válságok, illetve nagyarányú visszaesések idején jelentkezik, amikor olyan megváltozott körülmények sújtják a családokat, mint a munkanélküliség vagy a válsághelyzetekben a háztartási jövedelmek csökkenése.

A nemzetközi tapasztalatok alapján ehhez még olyan adósságrendezési okokat is említeni kell, mint egy meghatározott jövedelmi, szegénységi szint alatt élők nagyobb mérvű eladósodottsága, fizetőképtelensége; a családi állapotban bekövetkezett változás (például válás), valamint a nyugdíjas korúak és a felsőfokú végzettségű személyek túlzott mértékű hitelfelvétele. Ebben az összefüggésben kiemelt figyelmet érdemel az az egyesült államokbeli tapasztalat, amely szerint – az érvényben lévő szociális szabályozási rendszer következtében – az egészségügyi kiadások terhe gyakran meghaladja a háztartások fizetőképességét. Ezzel kapcsolatos, hogy egy korábbi, 2005. évi felmérés szerint a csődeljárást kérők 46 százaléka hivatkozott az eladósodás okaként az egészségügyi szolgáltatások igénybevételének magas költségeire.

Az adósságrendezési okokkal kapcsolatban kiemelt figyelmet érdemel az a németországi tapasztalat is, ahol a váratlan problémák felbukkanásának tudható be a túlzott mértékű eladósodottságnak több mint a fele (50,6 százaléka). E problémák közül a legnagyobb súlyú tényező a munkanélküliség és a munkaórák számának erőltetett csökkentése (29,6 százalék), ezt követi a házastársak külön- és elválása (12,9 százalék), valamint az önfoglalkoztatottak tevékenységének ellehetetlenülése (11,8 százalék) (Knobloch, 2012).

A túlzott eladósodás és a törlesztés nem teljesítésének okai Magyarországon több vonatkozásban is eltérnek a nemzetközi tapasztalatoktól. Itt a válság kitörését közvetlenül megelőző években a háztartások devizaalapon történő eladósodása volt jellemző,² s így a forint árfolyamának a válság során tapasztalt jelentős gyengülése rendkívüli mértékben növelte az esedékes törlesztőrészletek forintban kifejezett nagyságát. Továbbá a hazai jogrendszer korábbi hiányosságai miatt a megkötött hitelszerződések az árazás és a hitelfeltételek utólagos és egyoldalú módosítása tekintetében túlzott erőfölényt biztosítottak a bankok számára, így azoknak lehetőségük nyílt csökkenő jövedelmezőségüket a devizahitelek kamatlábának emelésével ellensúlyozni.³ A magyar adósok számára tehát a reálgazdaság visszaesése a kamatlábak és az árfolyamok jelentette sokkal társult, miközben más országokban a monetáris kondíciók enyhülése jellemzően inkább támogatta a hiteladósok pénzügyi helyzetét.

Magyarországon a probléma nagyságrendjéből adódóan több tanulmány és publikáció is foglalkozott a nemteljesítő hitelek késedelembe esésének okaival, többek között a Magyar Nemzeti Bank is – elsősorban Pénzügyi Stabilitási Jelentéseiben – számos alkalommal elemezte a témát (MNB, 2015).

„A korábbi elemzések megállapításainak kiegészítése céljából az eladósodás és nemteljesítés okait a hiteladósokkal lefolytatott fókuszcsoporthoz kutatás során is megvizsgáltuk. A fókuszcsoporthoz tapasztalatai nagyrészt visszaigazolták elméleti okfejtésünket: az adósok által felvázolt hiteltörténetek alapján a nemteljesítés közvetlen oka jellemzően a fizetési kötelezettség jövedelemhez viszonyított arányának (payment-to-income, PTI) drasztikus emelkedése volt, mely elsősorban a jelentős árfolyam-emelkedésnek volt köszönhető. Mindezt fokozta a fókuszcsoporthoz felmérésben résztvevők munkaerő-piaci helyzetének hirtelen változása – jellemzően a

munkanélkülivé válás, vagy a betegségből vagy gyermekvállalásból adódó jövedelemcsökkenés, illetve az ezt követő munkaerő-piaci reintegráció nehézségei –, valamint a jövedelmek reálértékének (az említések alapján leginkább a hitel-felvételt követő időszakban történt) folyamatos csökkenése."⁴

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBELI ÉS EURÓPAI MODELL ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A korábbi egyedi jellegű természetes személyek adósságrendezésére vonatkozó szabályozásokkal szemben az elmúlt 2–3 évtizedben a törvényi szintű rendelkezések elfogadása került előtérbe. Az egyes országok szabályozása azonban jelentős mértékben eltér, és ezt mutatja az adósságrendezési eljárás végén fennmaradó tartozás rendezésének széles körű skálája, hiszen van példa „nincs mentesítésre” és az „automatikus tehermentesítésre” is. Az egyesült államokbeli gyakorlat szerint az adós viszonylag könnyen és automatikusan mentesülhet az adósságának egy jelentős részéről vagy egészétől, Németországban pedig várni kell arra, hogy a mentesítésre sor kerülhessen (Walelgn, 2014).

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN a fogyasztói és a vállalati fizetőképtelenséget szabályozó szövetségi csődtörvény (USA, 1978) fogyasztókra vonatkozó célja:

- egyrészt, hogy az „őszinte” adós számára új kezdetet tegyen lehetővé adóssága nagy részének vagy egészének az elengedésével;
- másrészt, hogy a hitelezők a tartozás azon – lehető legnagyobb – részéhez hozzájuthassanak, amelynek a megfizetését az adós vagyona és jövedelme tesz lehetővé.

Ebből látható, hogy e célok egyértelműen az adós érdekeit helyezik előtérbe. Az adósságrendezési eljárás iránti igényüket az adósok a Csődtörvény 7. vagy a 13. fejezetében foglaltak alapján nyújthatják be. A 7. fejezet szerinti

eljárás esetében az adós lemond minden – a kivételre vonatkozó szabályozás alá nem tartozó – vagyonáról, amit a csődgondnok felszámol, a bevételből pedig kifizeti a hitelezőt, mindezeket követően az adós megszabadul a kötelezettségeitől. A 13. fejezet eljárása szerint az adós bemutatja rendszeres jövedelmét, és egy olyan fizetési programot terjeszt a hitelezők felé, amely lehetővé teszi számára a létfenntartáshoz szükséges költségek fedezését. Amennyiben a fizetési kötelezettségeinek a program szerint tesz eleget, akkor egy meghatározott időszak (3–5 év) után mentesül a további adósságfizetési kötelezettségek alól. Ilyenkor tehát az eljárás célja az adós rehabilitálása. A két fejezet szerinti eljárás – mint látható – más-más előnyt biztosít az adós számára. A két lehetséges megoldás közül – hosszabb időszakot tekintve – a 7. fejezet szerinti az adósok mintegy kétharmada, a 13. fejezet szerinti pedig egyharmada választja.

AZ EURÓPAI ORSZÁGOK MAGÁNCSÖDTÖRVÉNYEIBEN a szabályozás céljai eltérőek, irányultságukat tekintve pedig – az USA-beli helyzethez képest – az adós érdekeinek védelme helyett inkább a hitelezői orientáltság, érdekvédelem jellemző.

▶ Az USA-beli szabályozáshoz közel állóan az Egyesült Királyságban a szabályozás célja az adós megszabadítása adósságának túlnyomó részétől oly módon, hogy a vagyona és jövedelme elfogadható (fair) módon kerüljön beszámításra a hitelezők között (Egyesült Királyság, 1986).

▶ Írországból a szabályozás célja a hitelezők igényeinek kielégítése az adós vagyonának értékesítésével (Írország, 2012).

▶ Németországban az 1993. január 1-jén életbe lépett német fizetőképtelenségi szabályozás elsődleges célja a hitelezők igényeinek a kielégítése és egyidejűleg esély biztosítása az adós számára, hogy oly módon tudjon kielépni a fizetőképtelenségi helyzetből, hogy az adósságrendezési eljárás alatt is méltó életvitelt

tudjon fenntartani. Ehhez pedig az adós tulajdonának és jövedelmének egy része kivételt képez az adósságrendezési eljárás alól (Németország, 1999).

▶ Franciaországban a németországihoz hasonló a szabályozás célja, és elérését pedig intézményi oldalról az úgynevezett Háztartási Adósság Bizottság segíti (Franciaország, 1989).⁵

▶ Spanyolországban a szabályozás fókuszában a hitelezői igényeknek a kielégítése áll, miközben célja az is, hogy megvédje az adóst a túlzott eladósodás súlyos következményeitől (Spanyolország, 2003).

▶ Görögországban a 2010. évi fogyasztói adósságrendezési törvény célja a személyes fizetőképzetlenségi állapot megszüntetése olyan személyek számára, akik nem követtek el csalást (Görögország, 2010).

AMI A FENNMARADÓ ADÓSSÁG ELENGEDÉSÉNEK feltételeivel kapcsolatos európai színteret illeti, az amerikai gyakorlathoz az Egyesült Királyság szabályozása áll közel, ahol bírósági döntés nélkül bármely fizetőképtelen adós automatikusan mentesül a hátralévő adósságától. Ezzel szemben Írországban az adósok 12 évig vagy meghatározatlan ideig maradnak fizetőképtelen helyzetben. Európa legtöbb országában a mentesítéshez meghatározott ideig az adósoknak teljesíteniük kell bizonyos feltételeket, és csak azt követően részesülhetnek a mentességben. A mentesítéshez szükséges idő hossza országonként jelentősen eltér:

- Franciaországban 0–8 év;
- Angliában és Walesben 1–3 év;
- Hollandiában és Szlovákiában 3 év;
- Belgiumban, Dániában és Németországban 3–5 év;
- Görögországban 4 év;
- Ausztriában, Cseh Köztársaságban, Észtországban, Lengyelországban, Norvégiában, Portugáliában és Svédországban 5 év, valamint
- Luxemburgban 7 év vagy kevesebb.

Mint e rövid áttekintésből is látható, a ha-

sonlóságok mellett, jelentős különbségeket is mutat az európai és az USA-beli adósságrendezési szabályozás és gyakorlat. Kiemelendő az is, hogy nincs európai uniós szinten közös adósságrendezési eljárás, mindössze csak a fizetőképzetlenséget megállapító hatósági döntésekre vonatkozó közös eljárási szabályok kerültek megállapításra, amely szerint az egyes országokban hozott döntéseket a többi ország elismeri. A hatályos uniós fogyasztói direktíva is csak olyan módon tudja segíteni az adósságrendezés folyamatának harmonizálása érdekében tett erőfeszítéseket, hogy egységesíti az információs beszámoló rendszerszerkezet, és meghatározza a fizetési elmaradással illetve előtörlesztéssel való jogokat. További irányelvi szabályozásra is szükség lenne azonban az alapvető fogalmak – mint például a túlzott eladósodottság és a nem teljesítő hitelek – közösségi definiálása tekintetében, az európai jó gyakorlatok figyelembevételével.

A két modell összehasonlítása során megállapítható az is, hogy az utóbbi években az adósságrendezés USA-beli szabályozásának szigorodásával szemben az európai szabályozás fokozatosan enyhül, például több országban a fennmaradó adósság alóli mentesítéshez szükséges időtartam egyre rövidül. E változatos kép fennállása esetén is, vagy talán éppen ezért, joggal állapítható meg, hogy bonyolult, nagy körültekintést igénylő feladat az adósságrendezési irányok és alapvető mértékek kiválasztása, mindenekelőtt annak a kérdésnek az eldöntése, hogy mi legyen az elsődleges prioritás:

- az adósok (fogyasztók) érdekeinek fokozott védelme a hitelezési érdekek és jogok ellenében, vagy
- az adósok fogyasztási kiadásainak ösztönzése érdekében annak lehetővé tétele, hogy a kidolgozandó visszafizetési tervek kevésbé legyenek szigorúak (Gerhardt, 2009).

Kétségtelen, hogy a 2008–2009-es nemzetközi gazdasági és pénzügyi válságból történő

kilábalás az európai gazdasági növekedésnek a fogyasztói kereslet oldaláról való elősegítése arra ösztönöz, hogy a második prioritás kerüljön előtérbe.

A TERMÉSZETES SZEMÉLYEK ADÓSSÁGRENDEZÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY FŐBB JELLEMZŐ VONÁSAI

Az Are. preambuluma szerint a törvényi szabályozás eszköz ahhoz, hogy

- helyreállítsa az adós⁶ fizetőképességét;
- biztosítsa az adós és annak családja létfenntartását és lakhatását, továbbá
- hozzájárul a fizetési fegyelmet megkövetelő, a hitelezők méltányos érdekeit figyelembe vevő adósságtörlesztési terv összeállításához.

Ennek következtében az Are. hatálya főszabályként azokra a természetes személyekre terjed ki, akik fizetési nehézségekkel küzdenek, valamint túlzottan eladósodottak.

Az adósságrendeziési eljárás céljai

Az Are. által szabályozott adósságrendeziési eljárás célja, hogy a természetes személyek adóssága szabályozott keretek között rendezésre kerüljön és fizetőképességük helyreálljon. Az adósságrendeziési eljárás

- az adós és a hitelezők kölcsönös együttműködésén alapul,
- az adósságok koordinált kifizetése érdekében a hitelezők méltányos érdekei szerinti feltételeket biztosítja,
- az adós törlesztési képességét erősíti,
- az adós és a velük közös háztartásban élő aktív korú közeli hozzátartozók lakhatásához és létfenntartási költségeihez igazodó vagyonértékesítési, jövedelem- és vagyonfelosztási szabályokat, törlesztési ütemezést valósít meg, valamint

- az adósságrendeziésre vonatkozó szabályokat tiszteletben tartó, jóhiszeműen eljáró adósok számára – a tartozásaik elvárt mértékű teljesítését követően – a még fennmaradó adósságok megfizetése alól végleges mentesítést ad.

E célok – mint látjuk – közelebb állnak az európai országokban követett modell – különösen a német gyakorlat – céljaihoz, mint az USA-beli modellnél. A hitelezői orientáltság jegyében a magyar szabályozás céljai között kiemelten szerepelnek a hitelezők méltányos érdekeinek megfelelő feltételeknek biztosítása, akárcsak például Írország és Spanyolország esetében. A fennmaradó adósság elengedésének feltételét illetően a hazai szabályozás szemlélete szintén megegyezik az európai gyakorlattal, hiszen a szabályokat tiszteletben tartó, jóhiszeműen eljáró és együttműködő adósok számára adható meg a végleges mentesség a fennmaradó adósságok megfizetése alól. Az adós e „rehabilitációjának” eléréséhez szükséges feltételek azonban jelentősen eltérnek az egyes országokban a mentesítéshez szükséges időtartam, vagy abban a tekintetben, hogy az adósnak a tartozás mekkora hányadát (döntős részét vagy csak kisebb szimbolikus nagyságát) szükséges visszafizetni a mentesítés elnyeréséhez.

Az adósságrendeziési eljárás során az eljárásban részt vevő felek kötelesek együttműködni egymással és törekedni arra, hogy az adós számára a lehető legkedvezőbb feltételeket biztosítsák az adósságrendeziés módjára, részletes szabályaira vonatkozóan. Az adósságrendeziési eljárásban az adósnak tartózkodnia kell minden olyan magatartástól, amely az adósságrendeziés célját veszélyezteti.

A magyar szabályozás szerint az adóst együttműködési kötelezettség terheli a hitelezőkkel és a Családi Csődvédelmi Szolgálattal, illetve a családi vagyonfelügyelővel szemben. Tehát a magyar szabályozás szerint az adós számára egy szakmai konzultatív fórum is áll rendelkezésre, amelynek létrehozása csak azok-

ban az európai országokban lehetséges, ahol az adósságrendezésére az adós vagyona és jövedelme felhasználásával kerül sor, az eljárásban kötelezettséget vállaló egyéb kötelezettek helytállásával. Az adósságrendezési eljárásba tartozik az adós minden vagyona és bevétele, amellyel az adósságrendezési eljárás kezdeményezésekor rendelkezett, továbbá az is, amelyet a bírósági adósságrendezési eljárás elrendeléséig, valamint az adósságrendezési eljárás időtartama alatt szerz. Ugyanakkor indokoltan az adósságrendezési eljárás alól mentes az adós és a velük közös háztartásban élő közeli hozzátartozók alapvető létfenntartásához szükséges vagyontárgyak és bevétel. Ez a lehetőség (cél) a legtöbb európai ország szabályozásában is szerepel.

Az adósságrendezés kezdeményezésének feltételei

Az adósságrendezési eljárás kizárólag az alábbi feltételek együttes fennállásakor kezdeményezhető, azaz ha az adósnak van tartozása,

- amelynek összege legalább 2 millió forint, de legfeljebb 60 millió forint;
- amely nem nagyobb, mint az adós teljes vagyonának kétszerese,
- amelynek legalább 80 százalékát az adós elismeri,
- amelyből legalább egy 90 napja lejárt és 500 000 forint összegű,
- amelyből a hátrasorolt követelések⁷ száma nem haladja meg az ötöt,
- amelyek között van fogyasztói hitelből vagy egyéni vállalkozás finanszírozásával összefüggő hitelből⁸ származó tartozás, és
- amelyek közül nincs olyan tartozás, amely abból származna, hogy az adós korábbi vállalkozói tevékenységének lezárást követően a bíróság megállapította a rábízott javakkal kapcsolatos kötelezettségeit nem teljesítette, vagy a hitelezőit jogellenesen megkárosította.

A felsorolt feltételek létét az eljárás megkezdésekor a Családi Csődvédelmi Szolgálat ellenőrzi. Ha azonban megállapításra kerül, hogy az adós az iratokat meghamisította annak érdekében, hogy ezeknek a feltételeknek eleget tudjon tenni, akkor a hitelező, a Családi Csődvédelmi Szolgálat és a családi vagyonfelügyelő is kezdeményezi az eljárás megszüntetését.

Nem kezdeményezheti az adósságrendezési eljárást azonban az adós, ha

- nem minősül belföldi természetes személynek, azaz főszabály szerint nem Magyarországon él;
- tíz éven belül volt olyan adósságrendezési eljárás, amelyben már részt vett;
- részvételével már van folyamatban belföldön vagy külföldön más adósságrendezési eljárás;
- külföldön olyan vagyoni vagy pénzfizetésre irányuló igény érvényesítésére irányuló eljárás van ellene folyamatban, vagy olyan jogerős határozatot hoztak vele szemben, amelyet Magyarországon el kell ismerni;
- magánjogi jogviszonyból eredő, legalább 200 000 forint összegű követelésének érvényesítése folyamatban van;
- büntetőeljárásban kiszabott pénzbüntetés, bűnügyi költség tartozása van, vagy bűnügyi zárlatot rendeltek el a vagyonára, vagy vagyonelkobzást rendeltek el vele szemben;
- szabálysértési eljárásban vagy közigazgatási eljárásban kiszabott, járulékaival együtt számított, 500 000 forintot meghaladó összegű bírságtartozása van;
- közjogi jogviszonyból eredő, lejárt esedékességű tartozása⁹ van, és
- lakóingatlana a Nemzeti Eszközkezelő Zrt. részére megvásárlásra felajánlásra került.

Magyarországhoz hasonlóan a legtöbb európai országban az adósok részvételének lehetőségét az adósságrendezési eljárásban az adósság nagyságának figyelembevétele és az adós vagyoni- és jövedelmi helyzete, illetve e

két feltétel valamilyen együttes aránya határozza meg. Például az Egyesült Államokban az eljárás kezdeményezése – a 7. fejezet szerinti eljárásban – független a tartozás nagyságától, hanem kizárólag az adós évi rendelkezésre álló jövedelmének nagyságától függ, amelynek a megállapítása az úgynevezett jövedelem- és vagyonteszt eredményétől függ. 2007-ben például egy 3 tagú család évi 62 815 dollár jövedelme elég volt ahhoz, hogy kezdeményezhesse az adósságrendezési eljárást (City Bar Justice Center et al., 2007). Görögországban az eljárásba nemcsak a csőbejutott adós, hanem az is bekapcsolódhat, aki folyamatosan – eleinte kisebb, nagyobb – fizetőképességi gondokkal küzd, és nem követett el csalást (Greece, 2010).

Az adósságrendezés kezdeményezésének joghatásai

Amennyiben megindul az adósságrendezési eljárás, akkor a pénzügyi intézmény¹⁰ csak ennek az eljárásnak a keretei között érvényesítheti az adóssal szemben fennálló követeléseit. Továbbá a pénzügyi intézmény nem hozhatja a többi hitelezőhöz képest saját magát kedvezőbb helyzetbe, amennyiben mégis így jár el, akkor az adósnak és a többi hitelezőnek okozott kárt meg kell fizetnie.

Az adós pedig köteles arra, hogy az adósságrendezésbe vonható vagyontárgyait, bevételeit az adósságrendezés kezdeményezésétől kezdve annak szem előtt tartásával kezelje, kiadásait úgy ésszerűsítse, hogy a hitelezők érdekeit ne veszélyeztesse, továbbá tartózkodnia kell minden olyan magatartástól, amely az adósságrendezés célját megghiúsítaná vagy veszélyeztetné.

A folyamatban lévő végrehajtást a végrehajtónak le kell állítani, ha az adósságrendezés kezdeményezéséről szóló értesítést készhez vette. Az adósságrendezési eljárás megkezdésével a végrehajtási ügy szünetel.

Az adósságrendezési eljárásba a felhívás elenére be nem jelentett hitelezői követelés az adósságrendezési eljárás időtartama alatt nem érvényesíthető, és az ilyen követelés nem kamatozik. E rendelkezés is azt szolgálja, hogy a hitelezők lehetőség szerint jelezzék, milyen követelésük van az adóssal szemben.

Az adósságrendezés kezdeményezésének joghatásait a magyar szabályozás a legjobb európai gyakorlatokkal összhangban tartalmazza. A pénzügyi intézményekkel kapcsolatban azonban még korlátozóbb magatartást ír elő azzal, hogy nem tehet olyan intézkedést, amellyel őt vagy más hitelezőt előnyösebb helyzetbe hozna a többi hitelezőhöz képest.

A kedvező joghatások érvényesülését elősegíti, ha a pénzügyi együttműködésben fontos láncszemet alkot az adós és a hitelező közötti rendszeres mediáció.

Ugyanakkor más országokban arra ösztönzik az adósokat, hogy fennálló tartozásaikat csoportosítsák át, és új hitelekkel váltsák ki azokat. Például Írországból a Pénzügyi Tanácsadó és Költségvetési Szolgálat (Irish Money Advice and Budgeting Service, MABS) az írországi hitelunió hálózattal közösen segíti az adósokat abban, hogy bankszámlát nyissanak és hozzájuthassanak a szükséges hitelekhez (Korcza, 2004). Finnországban még ennél is több történik az adós és a hitelező harmonikus együttműködésének elősegítése érdekében azáltal, hogy a Finn Garancia Alap biztosítékot nyújt a túlzott mértékben eladósodott magánszemélyek hiteleire, s így lehetősége nyílik a bankoknak arra, hogy az adósok számára „rekonstrukciós hiteleket” nyújtsanak (Anderson et al, ed., 2011).

Az adósságrendezési eljárások

Az adósságrendezési eljárás az alábbi két típusra osztható: bíróságon kívüli és a bírósági adósságrendezési eljárás.

A bíróságon kívüli adósságrendezési eljárás

Ha az adós lakóingatlanán Magyarországon bejegyzett pénzügyi intézmény jelzálogjoggal rendelkezik, vagy az adós lakhatását biztosító ingatlanra pénzügyi lízingszerződést kötött, akkor az adós először bíróságon kívüli adósságrendezésre irányuló megállapodást köteles a jelzálogjogosult, illetve a pénzügyi lízing jogosult pénzügyi intézménynél kezdeményezni. Így az adósnak a bírósági adósságrendezési eljárás kezdeményezését megelőzően a főhitelezőhöz¹¹ kell fordulnia annak érdekében, hogy jelezze bíróságon kívüli adósságrendezést kíván kezdeményezni. A pénzügyi intézmény 8 napon belül értesíti az adóst, ha nem tekinthető főhitelezőnek, ezzel egyidejűleg az adós által benyújtott dokumentumokat a Családi Csődvédelmi Szolgálat részére továbbítja. A Családi Csődvédelmi Szolgálat

- ha a rendelkezésre álló dokumentumokból megállapítható a főhitelező, akkor a kérelmet 8 napon belül a főhitelező részére továbbítja,
- ha a rendelkezésre álló dokumentumokból nem állapítható meg a főhitelező vagy az adósnak nincs főhitelezője, akkor a kérelmet 8 napon belül az adós lakóhely szerinti bírósághoz továbbítja, és ezzel megkezdődik a bírósági adósságrendezési eljárás.

Amennyiben a főhitelező ismert, akkor a főhitelező vagy a hitelezők többsége kezdeményezheti, hogy a Családi Csődvédelmi Szolgálat részletes környezettanulmány készítésére kérje fel az adós lakóhelye szerinti települési önkormányzat jegyzőjét. A környezettanulmány célja az adós és vele élő személyek lakhatását biztosító lakáskörülményeknek, továbbá az adós által lakáshasználatra jogosítottak számának, a lakáshasználat jogcímének, az adóssal közös háztartásban élő közeli hozzátartozók vagyoni körülményeinek megvizsgálása.

Ha a kérelem és a környezettanulmány alapján a főhitelező vállalja a bíróságon kívü-

li adósságrendezés koordinálásával összefüggő feladatokat, akkor a főhitelező 30 napon belül az adós bevonásával az adósság rendezésére és az adós fizetőképességének helyreállítására vonatkozóan megállapodástervezetet készít, amelyet az adós aláírásával is ellátva postai úton megküld minden hitelező számára. A megkeresésben a főhitelező felhívja a hitelezőket, hogy az adósságrendezési megállapodás-tervezetre a kézhezvételtől számított 15 napon belül észrevételeket, javaslatokat tehetnek, és ezeket elektronikusan és postai úton is juttassák el a főhitelezőnek és postai úton az adósnak. A beérkezett észrevételek, javaslatok figyelembevételével a főhitelező az adós bevonásával az adósságrendezési megállapodás-tervezetet szükség szerint átdolgozza, kiegészíti. Az adósságrendezési megállapodás akkor jön létre, ha annak szövegét valamennyi hitelező és az adós elfogadta.

Mindezek alapján a bíróságon kívüli adósságrendezési eljárás során a főhitelező koordinálásával és közreműködésével történik meg az eljárás feltételeinek megvizsgálása, a főhitelező látja el az adós és a hitelezők között az adósságrendezésre vonatkozó polgári jogi megállapodás előkészítésével és megkötésével összefüggő feladatokat, továbbá a megkötött megállapodást az adósságrendezési nyilvántartásba történő bejegyzés céljából megküldi a Családi Csődvédelmi Szolgálatnak.

A bíróságon kívüli adósságrendezési eljárást sikertelenné kell nyilvánítani, ha

- a kérelem benyújtását követő vizsgálat pozitív eredményeiről szóló igazolás főhitelező általi kézhezvételétől számított 90 napon belül nem jön létre a bíróságon kívüli adósságrendezési megállapodás,
- a főhitelező megállapítja, hogy az adós a bíróságon kívüli adósságrendezés kezdeményezésekor, illetve a bíróságon kívüli adósságrendezés alatt elmulasztotta egyes hitelezői követelések bejelentését, vagy
- a főhitelező vagy a hitelezők bármelyike

a Családi Csődvédelmi Szolgálat számára bejelenti, hogy az adós az adósságrendezési megállapodásban vállalt kötelezettségeit felhívás ellenére 30 nap múlva sem teljesíti.

A bíróságon kívüli adósságrendezés Európa sok országában is élő gyakorlat. Egyik formája a közigazgatáson keresztül valósul meg (Egyesült Királyság, Franciaország, Svédország), és ezen eljárást követően vagy e helyett indulhat meg az eljárás másik formája a bírósági szakasz.

▶ A közigazgatási eljárási minták közül különösen figyelemre méltó a francia eljárás, amelyben az államilag finanszírozott Házartási Adósság Bizottságok játszanak döntő szerepet. A bizottság központi szereplője a hitelezők bizalmát is élvező francia jegybank, amely – az állammal kötött szolgáltatási szerződés szerint – ellátja a folyamat titkársági teendőit és székhelyet biztosít a bizottság munkájának. A bizottságok „egyablakos” ügyintézése útján egy éves eljárási időtartam mellett kidolgozható a fizetési képességet visszaállító terv, amikor az adós – egy ötéves visszafizetési terv alapján – felmentést kaphat a fennmaradó hitele alól. Az eljárás fontos jellemzője a nagyfokú szociális érzékenysége, amelynek kialakulásában fontos szerepet játszott az 1990-es évtizedben a nagyarányú munkanélküliség, s ezért ezt az eljárást gyakran tekintik a szociális jog megnyilvánulásának. Megjegyzendő, hogy ennek ellenére 2010-ben a francia Állami Számvevőszék kritizálta a bizottságok eljárásait, mivel azok utólagosan nem vizsgálták a mentesítési döntések végrehajtását, továbbá nem gondoskodtak a bizottságok és a szociális hatóságok közötti kapcsolat megfelelő kialakításáról (Cour de Comptes, 2010).

Az európai szabályozási rendszerek sok országban előírják, hogy a bírósági eljárás előtt konzultációk révén egyezség jöjjön létre az adós és a hitelezők között, amelynek elérése a gyakorlatban nehéz feladatnak bizonyul (Niemi – Henrikson, 2006). Németországban az ilyen si-

keres egyezségek aránya mindössze 10 százalék körüli, Hollandiában még ennél is kisebb ez az arány.

▶ Németországban a fizetőképтелenségi törvény batorítja a bíróságon kívüli egyezségek megkötését az adós és a hitelezők között. Ennek érdekében megköveteli, hogy az adóssal két szakaszban tegyenek javaslatokat a hitelezők felé az ésszerű fizetési megállapodás elérése végett. Az elsőben az adós úgy kívánjon konszenzust elérni a hitelezők teljes körével, hogy az adóst e törekvésben egy „megfelelő személy vagy hivatal” segíti, amelynek kiválasztása meghatározó jelentőségű, s ezért a tartományi közigazgatás határozza meg, hogy ki legyen ez a személy (jogász vagy államilag támogatott adósságkezelési tanácsadó). E személyek alkalmassága – a tapasztalatok szerint – jelentős mértékben befolyásolja a megállapodás elérésének sikerét vagy sikertelenségét. Amennyiben a hitelezők többsége elutasítja a bíróságon kívüli eljárásban kidolgozott tervet, akkor a második szakaszban az adós egy egyszerűsített fizetőképтелenségi eljárást kezdeményezhet, amely nem lehet hosszabb egy évnél, ami azonban az adóssági tanácsadó központok túlterheltsége miatt nehezen tartható meg. Az egyszerűsített fizetőképтелenségi eljárást a bírósági által kinevezett vagyonnekezelő folytatja le, aki az adós vagyonának a létfenntartáshoz nem szükséges vagyonelemeit értékesíti a hitelezői tartozások kielégítése érdekében. Ezzel az eljárással szemben az a kifogás emelhető, hogy az adós ténylegesen elveszíti a saját vagyoni elemei feletti tulajdonjogot, amely azonban olyan alapvető állampolgári jog a magyar jogrendszerben, hogy egy ilyen eljárási elem nem lenne semmilyen módon beilleszthető a magyar szabályozásba.

A bírósági adósságrendezési eljárás

Ha az adósnak nincs főhitelezője vagy az nem vállalja a bíróságon kívüli adósságrendezés koordinálásával összefüggő feladatokat, akkor az

adós kérelmére megindul a bírósági adósságrendezési eljárás.

A bíróság a kérelem beérkezését követően az adósságrendezési eljárást elrendeli, és a Családi Csődvédelmi Szolgálat családi vagyonszelőjét¹² jelöl ki, akinek felügyelete, ellenőrzése alatt áll az adós gazdálkodása a bírósági adósságrendezési eljárás idején.

A hitelezők a bírósági adósságrendezés időtartama alatt az adós nemfizetésére vagy késedelmes fizetésére hivatkozással nem mondhatják fel a hitelviszonyt, a lakóingatlanra vonatkozó lízingszerződést, valamint az adós és a vele együtt élő közeli hozzátartozói mindennapi életviteléhez szükséges alapvető szolgáltatások nyújtását tartalmazó szerződéseket.

A családi vagyonszelő az adósságrendezési eljárásba szabályszerűen bejelentkezett hitelezőket egyezségkötésre hívja fel. A felhíváshoz az adós fizetőképességének helyreállítását célzó programot és az adósságrendezésre vonatkozó tervet kell csatolni, amelyet a családi vagyonszelő az adóssal együttműködve készít el, és azt egyezségi javaslatként küldi meg a hitelezőknek. Ha az egyezségi javaslat alapján a hitelezők többsége egyezségi tárgyalás megtartását kérheti, ahol lehetőségük van arra, hogy a családi vagyonszelő jelenlétében az adós és a hitelezők az egységi javaslatot közös megegyezéssel módosítsák. A hitelezők többsége azonban dönthet úgy is, hogy nem tart igény egyezségi tárgyalásra, hanem az egységi javaslatot elfogadja.

Az – egyezségi tárgyalást követően vagy anélkül elfogadott – egyezség keretében az adós és az adóstárs megállapodik a hitelezőkkel az adósságrendezés feltételeiről, így különösen:

- a fizetési engedményekről (a tőketartozásra és/vagy annak kamataira és egyéb járulékaikra vonatkozóan);
- a fizetési átütemezésekről;
- a tartozásállomány devizáról forintra történő esetleges átváltásáról, annak árfolyamáról;

- az árfolyamkockázat további viselésének megosztásáról;
- a már folyamatban lévő végrehajtási eljárások, illetve zálogtárgy-értékesítési eljárások során beszédett összegek adósságrendezésre fordításának módjáról, valamint
- mindazon feltételről, amelyet az adós és az adóstárs vállal a bírósági adósságrendezéssel összefüggésben a fizetőképessége helyreállítására.

A bíróság végzéssel jóváhagyja az egyezséget. Az egyezség végrehajtása során

- az adós gazdálkodását a családi vagyonszelő felügyeli, és a hitelezők kezdeményezésére vagy hivatalból bármikor ellenőrzést folytathat le;
- a családi vagyonszelő az adóst félvényt írásban beszámoltatja az egyezség végrehajtásáról, az adós saját jogkörébe tartozó vagyoneértékesítések megtörténtéről, az értékesítésből származó bevétel hitelezők közötti felosztásáról, az adósságállomány alakulásáról, összetételéről, a törlesztési kötelezettségek teljesítéséről, továbbá mindarról, ami az adott egyezség végrehajtása szempontjából lényeges, valamint
- az egyezségbe bevont hitelezők jogait az egyezségben foglaltak szerint gyakorolhatják, az adóst az egyezség végrehajtásában támogatni kötelesek.

Az egyezség módosítását a hitelezők akkor kezdeményezhetik, ha az adósnak lehetősége van arra, hogy az egyezségben vállalt összegnél minden hitelezője számára arányosan magasabb összegű adósságtörlesztést, mint előtörlesztést teljesítsen. Ugyanakkor az adós is kezdeményezheti az egyezség módosítását legfeljebb kétszer, ha személyi, vagyoni körülményeiben, jövedelmi helyzetében előre nem látható olyan rendkívüli esemény következett be, amelyek miatt az egyezség eredeti feltételekkel történő teljesítésére tartósan nem képes, és ezt a méltányolható körülményt igazolja.

A sikeres egyezségkötést követően kerül sor az adósságtörlesztési eljárásra, amelynek keretében a családi vagyongazdálkodó az adós bevonásával összeállítja az adós tartós adósságtörlesztési eljárásban rendelkezésre álló vagyonának és a bevételi forrásainak listáját. A családi vagyongazdálkodó az adósságrendezésbe bevont és még rendelkezésre álló vagyona, valamint az adósságrendezés célját szolgáló bevételekre vagyongazdálkodási, vagyoneértékesítési és adósságtörlesztési tervet készít. Az adósságtörlesztési terv

- meghatározza az adósnál visszahagyható vagyont és bevételeket,
- megállapítja az adósságtörlesztésre fordítandó vagyontárgyak értékesítésének szabályait,
- meghatározza az értékesítésből származó bevétel, valamint az adós pénzeszközei, és az adósságrendezés alatt kapott bevételek hitelezők közötti felosztásának szabályait, valamint
- a családi vagyongazdálkodó, az adós, adóstárs és a hitelezők feladatait az adósságtörlesztés végrehajtása során.

A bíróság 15 napon belül végzéssel jóváhagyja az adósságrendezési tervet.

Az ötéves adósságtörlesztési időszak leteltét követően az adósságtörlesztési végzés végrehajtásáról a családi vagyongazdálkodó az adós bevonásával záró elszámolást készít, és ebben minden hitelező tekintetében számot ad a törlesztések teljesítéséről, a vagyoneértékesítésről, az eljárásba bevont bevételekről és azok hitelezők közötti felosztásáról.

Ha az adós a bíróságon kívüli adósságrendezési megállapodásban, az egyezségben vagy az adósságtörlesztési határozatban foglaltakat és az e törvényben meghatározott egyéb kötelezettségeit teljesítette és a hitelezők legalább a minimális megtérüléshez jutottak, a bíróság a záró elszámolás alapján mentesítő határozatot hoz. A mentesítő határozat folytán az eljárásban részt vevő hitelezők mindazon követeléseit

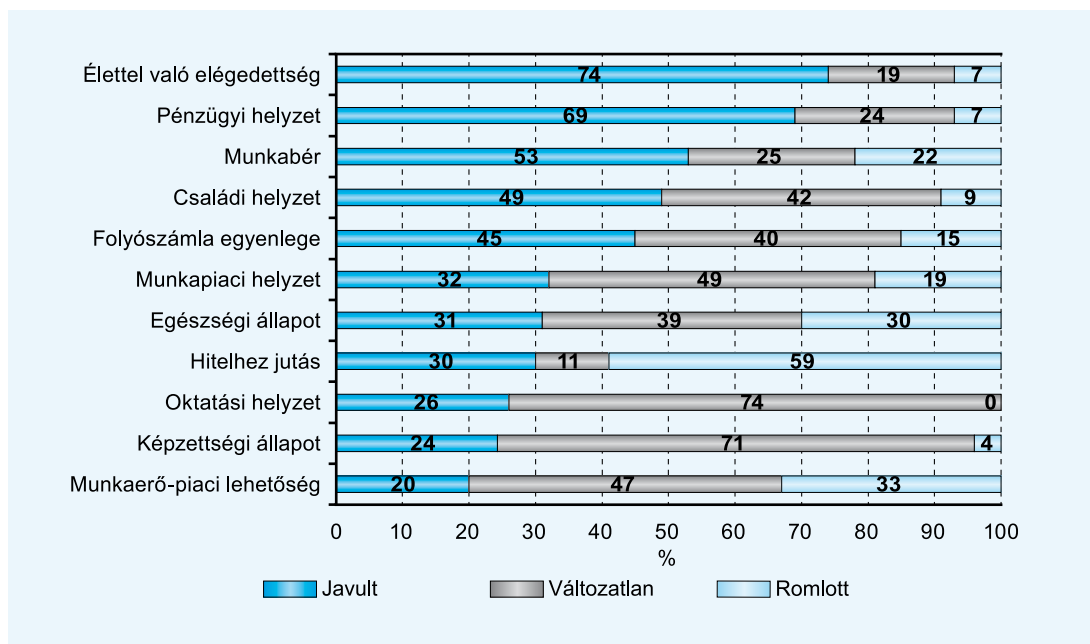
az adóssal szemben megszűnnek, amelyeket az adósságtörlesztési végzés alapján az adósságrendezési időszak végéig nem kellett teljes egészében kielégíteni.

Az európai országokban és az USA-ban az adósok ilyen vagy hasonló bírósági eljárás végén juthatnak el oda, hogy mentesítést kapjanak az adósok. Mint fentebb láttuk a mentesítési idő hossza 0–8 év közötti, ám a legtöbb országban 5 év, ami megegyezik a kialakított magyar gyakorlattal. Megállapítható az is, hogy az elmúlt két évtizedben néhány országban könnyítést jelentett az adósok számára a mentesítési időhossz rövidítése és annak a jövedelemnek a csökkentése, amelyet a hitelezők elvonhatnak az adósoktól. Például Németországban az időhossz 6 évről 3–5 évre csökkent, és a létfenntartásra az adós számára megmaradó jövedelmi arány az egyedül élő és gyermektelen házastársak esetében közel 50 százalékra nőtt, a gyermekkel rendelkező adósoké pedig 30–40 százalékkal 2002-ben. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy azóta minden második évben az infláció figyelembe vételével korrigálják az adós létfenntartására megállapított összeget (Kilborn, 2004).

Kérdés, hogy az adósságrendezési eljárás lezárulása a mentesítést követően az adós számára milyen változással jár. Az ezzel kapcsolatos németországi tapasztalatokat érzékletesen mutatja be a 2. ábra.

A megvalósult adósságrendezési eljárások eredményeként a korábbi adósok jólléte és étellel való elégedettségében, pénzügyi helyzetében és munkabéret tekintve 50 százalékot meghaladó javulás volt, ami arra utal, hogy az eljárás elsődleges célja megvalósult. Ugyancsak jelentős javulást jelez a családi helyzet az egyén (család) folyószámla egyenlegének alakulása. A legnagyobb arányú semleges hatás az oktatás és a szakképzési színvonal területén mutatkozik. E hatás viszont a legkisebb volt a hitelhez jutás vonatkozásában, tekintve, hogy az adósok 59 százalékának helyzete romlott

AZ ADÓSOK VÉLEMÉNYE ÉS HELYZETE A MENTESÍTÉS KÖVETŐEN NÉMETORSZÁGBAN 2012-BEN

Forrás: Knobloch (2012).

ebben a tekintetben. Tanulságos még a munkabérek, az egészség és a munkaerő-piaci lehetőségek területén bekövetkező romlás is.

AZ ADÓSSÁGRENDEZÉSI ELJÁRÁS IRÁNTI IGÉNYEK BECSLÉSE

Az adósságrendeziés iránti igények felmérését mind ez ideig nagymértékben megnehezítette, hogy nem állt rendelkezésre teljes körű, a mikroszintű adatokra is kiterjedő adatbázis. Ezért az MNB 2015 nyarán szerződés szintű adatokat kért a legjelentősebb nemteljesítő jelzáloghitel-portfólióval rendelkező piaci szereplőktől. A rendkívüli adatszolgáltatás keretében 14 pénzügyi intézmény – 12 bank, egy fióktelep és egy pénzügyi vállalkozás – szolgáltatott adatot a jelzáloghitel adatbázisba. Az adatbázis mintegy 229 ezer problémás jelzá-

loghitel-szerződést tartalmaz, amelyek 2015. április 30-án fennálló összesített tőketartozása valamivel több, mint 1600 milliárd forintot, míg a lejárt kamatok és díjakat is beleszámolva a teljes tartozásösszeg 1780 milliárd forintot tett ki. 2015. április 30-án az adatbázisban szereplő szerződések közel fele, mintegy 109 ezer szerződés rendelkezett 90 napnál régebbi hátralékkal.

Az adatbázisból kiindulva és reprezentatív kérdőíves felmérés eredményeit felhasználva az MNB kutatói¹³ közelítő becslést végeztek a magáncsőd eljárásba bevonható hiteladósok számának meghatározására (Lásd 1. táblázat). Becslésük során több megszorítással kellett élniük, igazodva a felmérés lehetőségeihez: a jelzáloghiteladatbázis – szerződésszám-alapú – megoszlására támaszkodtak a késedelmes napok pontos számával kapcsolatosan, illetve a jelen becslésre is igaz a válaszadók által megje-

MAGÁNCSD ÉLJÁRÁSBA BEVONHATÓ HITELADÓSOK KÖRE – BECSLÉS

Jogszabályi hely	Jogszabályi feltétel	Szűrési feltétel	Nemteljesítő hiteladósok arányában (%)
2015. évi CV. törvény 7. § (1/a)	Összes fennálló tartozás 2 és 60 millió forint közötti	A hitel jelenleg fennálló állománya a feltételeknek megfelel	74,7
2015. évi CV. törvény 7. § (1/b)	Összes fennálló tartozás és teljes vagyonarány 100 és 200% közötti. Vagyonba beleértendő a következő 5 évre számított, adósságrendezésbe bevonható jövedelme is	"Loan-to-wealth" érték a feltételeknek megfelel. A következő 5 évre számított jövedelmet nem tudtuk figyelembe venni	18,2
2015. évi CV. törvény 7. § (1/e)	A hátrасorolt tartozások száma nem haladja meg az ötöt	Legfeljebb 4 szolgáltató felé lehet a háztartásnak tartozása	14,7
2015. évi CV. törvény 7. § (1/d)	Legalábbegy, 90 napja lejárt tartozása van, legalább 500 ezer forint értékben	Hitelintézeti adatszolgáltatás alapján számított arányszám alkalmazásával: 90+állomány 70,9 százaléka legalább 500 ezer forint lejárt tartozással, szerződésszám-alapon.	11,0

Megjegyzés: a százalékos érték az adott szűrési feltételnek és a megelőző feltételeknek megfelelő szegmens teljes sokasághoz viszonyított arányát mutatja.

Forrás: MNB-becslés

lőlt jövedelmekkel kapcsolatos „zaj” vélelmezhető jelenléte. További korlátozó feltételként kellett élniük az adósságrendezésbe bevonható jövedelmeket illetően, miáltal a következő öt év várható jövedelmeinek előrejelzése meghaladta mind a kérdőíves felmérés kereteit, mint a válaszadók pénzügyi tervezési képességeit.

Az adatok alapján – megítélésük szerint – a nemteljesítő hiteladósok mintegy 11 százaléka (a hitelügyletek 11,6 százaléka), hozzávetőleg 15 ezer adós számára lehet reális alternatíva az adósságrendezési eljárás.

A magáncsöd eljárás szempontjából meghatározóan fontos a háztartások tényleges vagyoni helyzetének ismerete is. Ezért az MNB kutatói a reprezentatív kérdőíves felmérés keretében megvizsgálták a háztartások fennálló jelzáloghitel-tartozásának és vagyoni háttérnek viszonyát (lásd 3. ábra).

A felmérés eredményei alapján megállapít-

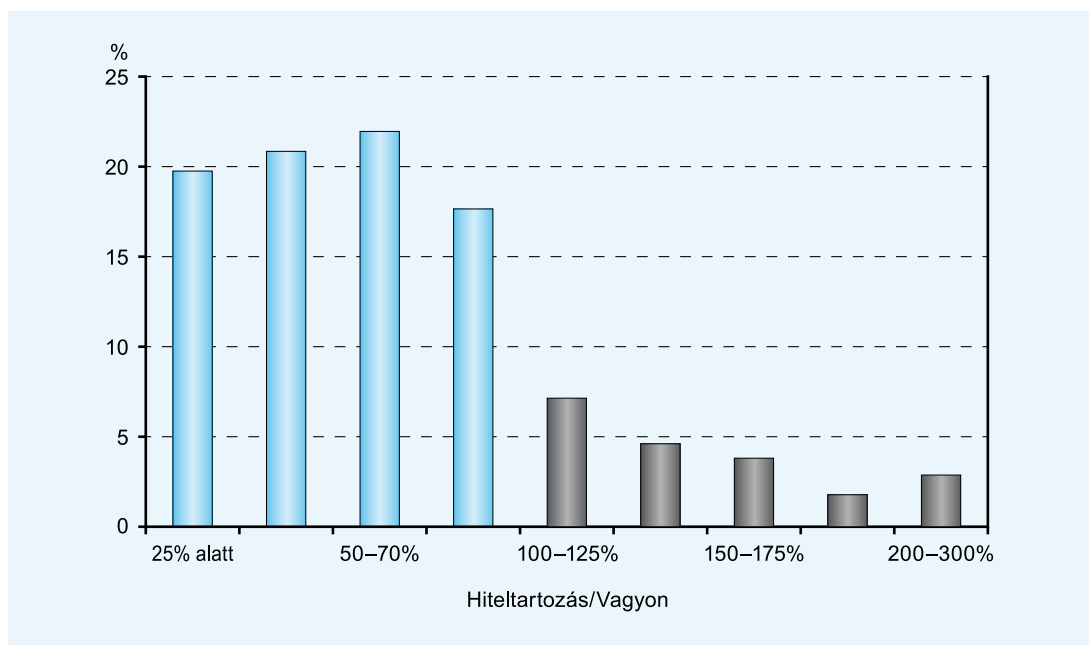
ható volt, hogy a háztartások 40,5 százalékánál a fennálló tartozás eléri a háztartás vagyonának felét. A túlzott eladósodottság a háztartások 20 százalékára jellemző, vagyis ahol a hiteltartozás összege meghaladja a háztartás vagyonát. Különösen kritikusnak tűnik az adósok közel 3 százaléka, ahol a vagyonerék 200 százalékát meghaladó eladósodást tapasztaltak, mely adósokat az eljárás kezdeményezésének feltételei miatt várhatóan a magáncsöd eljárás sem tudja kezelni.

A magáncsödeljárás iránti „kereslet” jövőbeli alakulását várhatóan kedvezően befolyásolja az a tény, hogy 2016. október 1-jétől kibővül azoknak az adósoknak a köre, akik kezdeményezhetik az eljárást.

Ugyanakkor megfontolandó szempont, hogy az eddigi tapasztalatok alapján a nehézkösen kitölthető kérelem minél előbbi egyszerűsítésére is sor kerüljön.

FENNÁLLÓ TARTOZÁS A HÁZTARTÁS TELJES VAGYONÁHOZ VISZONYÍTVÁ

Forrás: MNB reprezentatív kérdőíves felmérés.

* * *

Tekintettel arra, hogy Magyarországon az első fázisban, 2015. szeptember 1-jétől a nem fizető jelzáloghitelek kezdeményezhetik az adósságrendezési eljárást, amelynek hatásait majd indokolt lenne a némethez hasonló mó-

don felmérni. A magyar felmérés eredménye valószínűsíthetően pozitívabb lesz a 2. ábrán láthatónál, hiszen erre a lehetőségre, illetve az adósok helyzetének rendezésére már régóta vártak az érintett természetes személyek.

JEGYZETEK

- ¹ A lakossági deviza-eladósodás megakadályozásához szükséges kormányzati intézkedésekről szóló 31/2012. (IV. 3.) OGY határozat 1. pont *a*) alpontja alapján.
- ² A devizahitelezés kialakulásának folyamatát és annak okait jelen tanulmányban nem kívánjuk részletesen bemutatni, ezekről a témákról lásd Bauer és szerzőtársai (2013), illetve Csajbók és szerzőtársai (2010) tanulmányát.
- ³ A bankok kamatemeléseit közgazdasági szempontból bizonyos mértékig magyarázta a forrásköltségek növekedése, a bankokat terhelő különadók

megjelenése és az értékvesztési szükséglet növekedése (Pitz – Schepp, 2013). Azonban a kamatlábak változtatása egyértelműen aszimmetrikus volt: amikor a fenti tényezők a kamatlábak csökkentését indokolták volna, azok az aggregált statisztikák alapján nem változtak.

⁴ Lásd: Dancsik Bálint, Fábíán Gergely, Fellner Zita, Horváth Gábor, Lang Péter, Nagy Gábor, Oláh Zsolt, Winkler Sándor, 2015.

⁵ Tagjai az önkormányzatok, a fogyasztók társaságának, a hitelintézetnek, a kincstárnak, az adóhivatal-

nak, a központi banknak a képviselői, valamint egy jogász és egy szociális munkás.

- ⁶ Az adós alatt minden esetben az adóstársat is érteni kell, mivel az adós és adóstárs csak közösen kezdeményezheti az adósságrendezési eljárást, és adósként, adóstársként egyidejűleg csak egy adósságrendezési eljárásban vehetnek részt az Are. 7. § (3) bekezdése alapján.
- ⁷ Hátrasorolt követelésnek minősülnek azok a tartozások, amelynek a jogosultja maga az adós vagy közeli hozzátartozója, élettársa, az adóssal közvetlen jogviszonyban álló gazdálkodó szervezet, valamint az olyan magánjogi tartozás, amely hatósági vagy bírósági úton érvényesíthető.
- ⁸ Olyan hitelviszony, amelyben a hitel felvételére az egyéni vállalkozói tevékenység megkezdéséhez vagy folytatásához kapcsolódóan került sor.
- ⁹ A közjogi jogviszonyból eredő követelésbe nem tartozik bele, ha
- ^{a)} az adós köztartozása lakáshitel-tartozással, lakás-célú vagy otthonteremtési célú hitellel összefüggő állami kezesség beváltása miatt vagy állami lakás-célú támogatás, kamattámogatás visszafizetetésével összefüggésben keletkezett,
- ^{b)} az adós köztartozása a diákhitel tartozás meg nem fizetése miatt keletkezett,
- ^{c)} az adós köztartozása jogalap nélkül felvett költségvetési támogatás visszafizetése miatt keletkezett, és ennek összege nem haladja meg az 500 000 forintot,
- ^{d)} az adós részletfizetést vagy fizetési halasztást kapott, és a részletfizetés mértéke havonta nem haladja meg a 200 000 forintot.
- ¹⁰ Pénzügyi intézmény az adós számláit, pénzügyi eszközeit vezető, pénzügyi eszközeit nyilvántartó pénzügyi intézmény, egyéb pénzforgalmi szolgáltató, befektetési szolgáltató.
- ¹¹ A főhitelező
- a Magyarországon székhellyel vagy fiókteleppel bejegyzett hitelintézet vagy pénzügyi vállalkozás hitelező, akinek zálogjoga az adós lakhatását biztosító ingatlanon áll fenn, vagy
  - az adós lakhatását biztosító ingatlanra kötött pénzügyi lízingszerződés jogosultja.
- ¹² Az adósságrendezési eljárásban közreműködő fizetésképtelenségi szakértő, aki a Családi Csődvédelmi Szolgálatot magában foglaló kormányhivatallal áll munkavégzésre irányuló tartós jogviszonyban az Are. 5. § 15. pontja alapján.
- ¹³ Dancsik Bálint, Fábián Gergely, Fellner Zita, Horváth Gábor, Lang Péter, Nagy Gábor, Oláh Zsolt, Winkler Sándor, 2015.

IRODALOM

- ANDERSON, R. – DUBOIS, H – KOARK, A. – GÖTZ, L. – RAMSAY, I. – ROETHE, TH. – MICKLITZ, HANS-W. (ed.) (2011): Consumer Bankruptcy in Europe: Different Paths for Debtors and Creditors. 09 EUI Working Papers. 19. oldal
- BAUER P. – ENDRÉSZ M. – KISS R. – KOVALSZKY ZS. – MARTONOSI Á. – RÁCZ O. – SCHINDLER I. (2013): Túlzott lakossági eladósodás: okok, trendek, következmények. MNB-Szemle különszáma, 2013. október, 29–38. oldal
- CSAJBÓK A. – HUDECZ A., – TAMÁSI B. (2010). Foreign currency borrowing of households in new EU member states. *MNB Occasional Papers*. No. 87, Magyar Nemzeti Bank
- DANCSIK B. – FÁBIÁN G. – FELLNER Z. – HORVÁTH G. – LANG P. – NAGY G. – OLÁH ZS. – WINKLER S. (2015): A nemteljesítő lakossági jelzáloghitel-portfólió átfogó elemzése mikroszintű adatok segítségével. *MNB-tanulmányok különszáma*

GERHARDT, M. (2009): Consumer bankruptcy regimes and credit default in the US and Europe: a comparative study. *CEPS Working Document* No. 318, Brussels, Centre for European Policy Studies

JOSLIN, G. St. (1964–1965): The Philosophy in Bankruptcy: A Re-Examination. 17 U. Pla. L. Rev. 189. In: Walegn, Dagnaw Gatahun (2014). Individual Bankruptcy Law for Ethiopia: Lessons from United States and Germany. Central European University. Budapest

NIEMI, J. – HENRIKSON, A. (2005): Report on Legal Solutions to Debt Problems in Credit Societies. *Council of Europe*

KILBORN, J. J. (2004): The Innovative German Approach to Consumer Debt Relief: Revolutionary Changes in German Law and Surprising Lessons for the United States. *Northwestern Journal of International Law & Business*. Volume 24. Issue 2 Winter

KNOBLOCH, M. (2012): Consumer Insolvency in Germany. Tackling Household Overindebtedness. *European Conference*. Hotel Titania, Athens, Greece. 22nd of November 2012

KORCZAK, D. (2004): The Money Advice and Budgeting Service (Ireland). A service to help people with financial problems and to tackle overindebtedness, Peer review in the field of social inclusion policies, Brussels, *European Commission*, DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities.

PITZ, M. – & SCHEPP, Z. (2013). A banki hitelek árazásának vizsgálata strukturális VAR-modell segítségével. *Pénzügyi szemle*, 2013/4, 434–446. oldal

WALEGN – DAGNAW G.. (2014): Individual Bankruptcy Law for Ethiopia: Lessons from United States and Germany. *Central European University*. Budapest

City Bar Justice Center – Committee on Bankruptcy and Corporate Reorganization – Committee on

Consumer Affairs on the New York City Bar (2007): Personal Bankruptcy: Is it right for you? Association of the Bar of the City of New York Fund.

Cour de Comptes (2010): La Lutte contre le surendettement des particuliers: une politique publique incomplete et insuffiddament pilotée. Paris.

France (1989) Consumer Code. https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&uact=8&ved=0CDgQFjAEahUKEwjgrpDCzZTIAhUiw3IKHdc4D5A&curl=http%3A%2F%2Fwww.legifrance.gouv.fr%2Fcontent%2Fdownload%2F1960%2F13727%2Fversion%2F3%2Ffile%2FCo de_29.pdf&usq=AFQjCNG3RqIj9GhGGfD_3A-XKszO70Ug6w&sig2=UiY1wiqDUBciAcOo8AIH1A [Letöltés: 2015. 09. 26]

Germany (1999) Insolvency Statute. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html [Letöltés: 2015. 09. 26]

Greece (2010): Consumer Debt Adjustment Law (Law 3869/3.8.2010)

Ireland (2012) Personal Insolvency Act. <http://www.isi.gov.ie/en/ISI/Pages/Legislation> [Letöltés: 2015. 09. 26]

MNB (2015). Pénzügyi stabilitási jelentés. 2015. május. Magyar Nemzeti Bank.

Spain (2003): Insolvency Act. http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/l22-2003.html [Letöltés: 2015. 09. 26]

United Kingdom (1986) Insolvency Act. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents> [Letöltés: 2015. 09. 26]

United States (1978) Code-Bankruptcy. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11> [Letöltés: 2015. 09. 26]